

ნანა გაბადაძე

ქუთაისი, საქართველო

gabadadze07@gmail.com<https://doi.org/10.52340/lac.2025.10.12>

ენა, კულტურა და ანთროპოცენტრული პარადიგმა

საკვანძო სიტყვები: ენა, კულტურა, ანთროპოცენტრული პარადიგმა

ლინგვოკულტუროლოგიას აინტერესებს ენა, როგორც კულტურის ფენომენი, რომელიც ეროვნული ენის პრიზმაში ახდენს სამყაროს გარკვეული ხედვის რეალიზებას, კოგნიტური ლინგვისტიკა იყენებს (ოპერირებს) „ინფორმაციის ცნების“ და „ცოდნის სტრუქტურების“ კატეგორიებს, რაც ინფორმაციის გონებით დამუშავებასა და მის ენობრივ ფორმებში რეპრეზენტაციის მექანიზმების არსებობას გულისხმობს.

თუ კოგნიტური ლინგვისტიკა, კოგნიტოლოგიის შემქმნელ სხვა მიმართულებებთან ერთად (კოგნიტური ფსიქოლოგია და კოგნიტური სოციოლოგია) ცდილობს უპასუხოს კითხვას თუ როგორ არის ორგანიზებული ადამიანის გონება, როგორ შეიცნობს ადამიანი სამყაროს, რომელი ინფორმაცია სამყაროს შესახებ იქცევა ცოდნად, როგორ იქმნება მენტალური სივრცეები, კულტუროლოგია მთელ ყურადღებას უთმობს ადამიანს კულტურაში და მის ენას, რაც შემდეგი საკითხების გადაჭრას მოითხოვს: როგორს ხედავს ადამიანი სამყაროს, როგორია მეტაფორის და სიმბოლოს როლი კულტურაში, როგორია ფრაზეოლოგიზმების როლი კულტურის რეპრეზენტაციაში და ა.შ. ეთნოლინგვისტიკაზე საუბრისას უნდა აღინიშნოს, რომ მოცემული მიმართულება თავის ყურადღებას კულტურასთან, ხალხურ ზნე-ჩვეულებებთან, საზოგადოების ან მთლიანად ერის სოციალურ სტრუქტურასთან ენის კავშირების შესწავლაზეა ფოკუსირებული. ეთნოსი განიხილება როგორც ადამიანთა ენობრივი, ტრადიციულ-კულტურული ერთიანობა, რომლებიც გამთლიანებულია ერთიანი წარმოდგენებით მათ წარმომავლობაზე, ისტორიულ ბედზე. გამაერთიანებელ ფაქტორს წარმოადგენს აგრეთვე ენის, კულტურის და ფსიქიკის თავისებურებებისა და ჯგუფური ერთიანობის თვითშეგნება.

ეთნიკური თვითშეგნება – ეთნოსის წევრების მიერ თავისი ჯგუფური ერთიანობის და სხვა ანალოგიური ფორმირებებისგან განსხვავების გაცნობიერებაა. ეთნოლინგვისტიკის მიზანი მეცნიერებს ისტორიულ რეტროსპექტივაში ესახებათ, ე.ი. ეროვნული სტერეოტიპების გამოვლენაში, სამყაროს „ეროვნული“ სურათის გამოვლენაში. ეროვნულ-კულტურულ სპეციფიკასთან დაკავშირებულია ისეთი დისციპლინა, როგორიცაა ეთნოფსიქოლინგვისტიკა. ეთნოფსიქოლინგვისტიკის ძირითადი პრინციპების ფორმულირებისას, ვ.ვ.კრასნიხი აღნიშნავს: „ეთნოფსიქოლინგვისტიკა (ეფლ) მოიაზრება როგორც მიმართულება, რომელიც მეტყველებით საქმიანობას ეროვნულ-კულტურული სპეციფიკის პლანსა და დისკურსის ეროვნულ-კულტურული მდგენელის

გათვალისწინებით განიხილავს. ის ასევე იკვლევს ენობრივი ცნობიერებისა და კომუნიკაციის ეთნოფსიქოლინგვისტურ დეტერმინირებულობას. ეთნოფსიქოლინგვისტიკის შესწავლის ობიექტია იმ სამეტყველო მოვლენების ან სამეტყველო სიტუაციების ერთობლიობა, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა ეროვნული დისკურსის პირობებში. ეთნოფსიქოლინგვისტიკის საგანია ეროვნული დისკურსი მისი სპეციფიკის განმაპირობებელი გამოვლინებებისა და ფაქტორების მთელ ერთობლიობაში... დისკურსი მოიაზრება, როგორც ვერბალიზებული მეტყველებით-აზროვნებითი საქმიანობა, რომელიც წარმოგვიდგება როგორც პროცესის და შედეგის ერთობლიობა და რომელსაც ორი პლანი აქვს: საკუთრივ-ლინგვისტური და კოგნიტური. დისკურსი როგორც პროცესი თავად არის ვერბალიზებადი საქმიანობა. დისკურსი როგორც შედეგი წარმოგვიდგება ტექსტების ერთობლიობის სახით. გამოყენებული ენობრივი საშუალებებით ის თავის თავის მანიფესტირებას ახდენს, ხოლო დისკურსი, როგორც შედეგი წარმოშობილი ტექსტების ერთობლიობაში მჟღავნდება. დისკურსის ლინგვოკოგნიტური პლანი დაკავშირებულია ენობრივ ცნობიერებასთან, განაპირობებს ენობრივი საშუალებების შერჩევას, გავლენას ახდენს ტექსტების წარმოქმნაზე (და აღქმაზე), მჟღავნდება რა კონტექსტში და პრესუპოზიციაში (დისკურსი როგორც პროცესი). დისკურსი წარმოადგენს ერთიან ორგანიზმს, რომელშიც ერთდროულად რეალიზდება არა მარტო ენის, არამედ ენობრივი აზროვნების სრულიად სხვადასხვაგვარი ასპექტები“ (26. გვ.62).

მიუხედავად ზოგადთეორიული მოსაზრებების გარკვეული განსხვავებისა, ყველა მითითებული მიმართულება ზოგადი ანთროპოცენტრული განწყობით ერთიანდება. ადამიანი, როგორც ენობრივი პიროვნება, წარმოადგენს არა განყენებულ ცნებას, არამედ გარკვეული კულტურის მატარებელია, გარკვეული სოციალური წარმომადგენელი, რაც მის ეთნოლინგვოსოციალურ სტატუსს განაპირობებს. უნდა აღინიშნოს, რომ სხვა კულტურის გაგების გასაღები ანთროპოცენტრისტული პარადიგმის სფეროში ძვეს. კონფლიქტური სიტუაციების უმეტესობა, რომლებიც ინოვონებთან ურთიერთობისას წარმოიქმნება, კომუნიკანტების ეროვნულ-კულტურული თავისებურებების იგნორირების ფაქტორთან არის დაკავშირებული. საინტერესოა, რომ ახლახანს წარმოქმნილი მიმართულება – „ლინგვო-კონფლიქტოლოგია“ ამოცანად ისახავს შესაძლო საკონფლიქტო სიტუაციების წარმოქმნის კვლევას და მათი თავიდან აცილებისათვის პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავებას. ამა თუ იმ ერის მენტალიტეტის ცოდნის პირველი და აუცილებელი პირობაა ენობრივი ცნობიერება, რომელიც კულტურის საკვანძო ცნებებს გარკვეული კონცეპტების სახით აფიქსირებს, მსოფლიოს ერთიანი, მთლიანი სურათის სახით წარმოადგენს.

ბუნებრივია, რომ ენობრივი ცნობიერება მისი მარეალიზებული პროცესების მიმდინარეობის მომენტში ვერ იქნება ანალიზის ობიექტი. მისი გამოკვლევა შეიძლება, მხოლოდ შედეგებიდან გამომდინარე, ის როგორც ადრინდელი საქმიანობის პროდუქტი, ე.ი. ანალიზის ობიექტი შეიძლება გახდეს მხოლოდ თავის გარდაქმნებში, კულტურული საგნებისა და კვაზისაგნების, ცნობიერების სუბიექტისგან გასხვისებულ ფორმებში. ეს აზრი, როგორც ცნობილია, მომდინარეობს ა.ა. პოტეზნის იდეისგან, რომლის თანახმად:

„გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ჩვენი ამჟამინდელი მდგომარეობა არ ექვემდებარება ჩვენს დაკვირვებას, ვინაიდან ჩვენს მიერ შემჩნეული უკვე წარსულს ეკუთვნის“ (6, გვ. 153).

საინტერესოა, რომ უდიდესი ფსიქოლოგები ლ.ს. ვიგოტსკი და ა.ნ. ლეონტიევი აღიარებდნენ ცნობიერების ენობრივ, სამეტყველო ბუნებას: „გქონდეს ცნობიერება ნიშნავს ფლობდე ენას. ფლობდე ენას ნიშნავს ფლობდე მნიშვნელობებს. მნიშვნელობა არის

ცნობიერების ერთეული (მხედველობაშია ენობრივი, ვერბალური მნიშვნელობა). ამ გაგებისას ცნობიერება ნიშნობრივია“ (5, გვ. 16). ამ დებულებას ავითარებს ალექსეი ლეონტიევი. ის ამტკიცებს, რომ თუ ენა მოიაზრება როგორც ურთიერთობის და განზოგადების ერთიანობა, როგორც მნიშვნელობათა სისტემა, რომლებიც არსებობს როგორც საგნობრივ, ისე ვერბალურ ფორმაში, მაშინ „ენობრივი ცნობიერება“ (რომელიც განიხილება, როგორც მნიშვნელობებით გაშუალებული ცნობიერება), თავისი შინაარსით უახლოვდება თანამედროვე ფსიქოლოგიაში მიღებულ „სამყაროს ხატის“ გაგებას. სწორედ სამყაროს იმ ხატის მეშვეობით, რომელსაც ადამიანი თავის თავში ატარებს, ის აღიქვამს სამყაროს. ამასთან დაკავშირებით საყურადღებოა ცნობილი სტრუქტურალისტის გიიომის სიტყვები: „ადამიანის თვალთა დანახული სამყარო წარმოადგენს სამყაროს სახეს, რომელიც იქმნება იმ დამუშავების საფუძველზე, რომელსაც ვუქვემდებარებთ ჩვენში მომწყვდეულ სამყაროს“ (1, გვ. 144). შესაბამისად, ადამიანის ენა, როგორც მოხერხებულად აღნიშნა ზ. ტურაევამ, - „ესაა ზედაპირული სტრუქტურა, რომელშიც ტექსტების მეშვეობით ფიქსირდება სამყაროს მოდელი, რომელიც ჩვენ ჩვენს ცნობიერებაში შემოგვაქვს“ (8, გვ. 105).

ა. ვეჟბიკაიას აზრით, ენობრივ ცნობიერებას აქვს ბევრი სხვადასხვა დონე და ის როგორც ზედაპირზე მყოფ ფაქტებს მოიცავს, ისე სხვა ფაქტებს, რომლებიც ძალიან ღრმად დაძალადული (3, გვ. 244), სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ცნობიერებას სიღრმისეული სტრუქტურა აქვს. ამასთან ის, რაც სიღრმეშია დაძალადული, ი.ზ. ზიმნაიას სიტყვებით, შეიძლება „გამოვიყვანოთ“ ზედაპირზე, ცნობიერების ნათელ ველში...

ამრიგად, ცნობიერებას (ენობრივ ცნობიერებას) აქვს ენობრივი ბუნება და მანიფესტირდება ენაში. ენა, ლაიბნიცის აზრით, არის ადამიანური აზრის საუკეთესო გამოხატვა. ამასთან დაკავშირებით მოვიყვანოთ კიდევ რამდენიმე თვალსაზრისს. ლ.ვ. შჩერბა თვლიდა, რომ „ენა არის ადამიანის საქმიანობა, რომელიც ყოველთვის გარკვეული მიზნისკენ, თავისი აზრებისა და გრძნობების საუკეთესო და ყველაზე მოხერხებული გამოხატვისკენ არის მიმართული“ (11, გვ. 102).

ა.ნ. ლეონტიევი, ფიქრობს რა, რომ ენა არის ის, რაშიც და რისი მეშვეობით საზოგადოებაში არსებობს ცნობიერება, განიხილავდა მას როგორც ადამიანური ქცევის ნაირსახეობას: „ადამიანური ქცევა არის ფსიქოლოგიური (ბიოლოგიური) ფაქტი, როგორც ადამიანური ორგანიზმის გამოვლინება, და სოციოლოგიური ფაქტი, როგორც ისეთი გამოვლინება, რომელიც სხვა ორგანიზმებთან ამ ორგანიზმის ურთიერთქმედების პირობებში ერთობლივ ცხოვრებაზე არის დამოკიდებული (5, გვ. 17). როგორც სამართლიანად ამტკიცებს ნ.ნ. უფიმცევა, „ენობრივი და არაენობრივი ცნობიერების ფორმირების პროცესი ურთიერთობის ფორმირების პროცესებს უდევს საფუძვლად, მაგრამ ამასთან ერთად, თავად ცნობიერების ფორმირების პროცესი მხოლოდ ურთიერთობაშია შესაძლებელი (9, გვ. 59).

ცნობიერების კატეგორიის თავისებურ განმარტებას იძლევა დ.ბ.გუდკოვი. ვინაიდან ენობრივი ცნობიერება ავტორის მიერ განიხილება კულტურათაშორისი კომუნიკაციის თეორიასა და პრაქტიკასთან მიმართებაში.

ავტორი ამოდის იმ მოსაზრებიდან, რომ განსხვავებები სხვადასხვა საზოგადოებათა წარმომადგენლების მოსაზრებებში, რომლებიც ეხება სინამდვილის მოვლენათა აღქმას, კატეგორიზაციასა და შეფასებას, უშუალო კავშირშია ამ საზოგადოებათა ენებსა და კულტურებში არსებულ განსხვავებებთან. ამასთანავე, როგორც სამართლიანად მიიჩნევს

ავტორი(რომელიც აპელირებს ა.ა. პელინენკოს და ი.გ. იაკოვლენოს მოსზრებებზე), კულტურაში არ არის არაფერი ისეთი, რაც არ არის მოცემული ადამიანურ მენტალობაში.

ამ მენტალობის მთელი შინაარსი (ცნობიერი და არაცნობიერი, ექსპლიციტური და იმპლიციტური) სემიოზისის პროცესში გასაშუალოებას განიცდის და კონკრეტული ეთნოკულტურული საზოგადოების ნიშნების სისტემის საზღვრებში ექვემდებარება კოდირებას, რაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს „ჩვენთვის“ . ნებისმიერი კულტურის სემიოტიკური სისტემის საბაზისო კოდი და საფუძველი ეთნიკური ენაა. ცნობიერება თავის გარე, ექსტერიორიზებულ ფორმაში გამოდის, როგორც სოციალური გამოცდილება, როგორც ადამიანური კულტურა. ავტორი ემხრობა ლ.ვიგოტსკის სკოლის დებულებას, რომელიც სოციალური გამოცდილების განზოგადებისა და გადაცემის ძირითად შინაარსობრივ ერთეულად მიიჩნევს მნიშვნელობას, რომელიც არ არის აუცილებელი ემოხვეოდეს ენობრივ მნიშვნელობას. მას მოჰყავს ა. გ. შმელიოვის სიტყვები: „...არ არის გამორიცხული შესაძლებლობა იმისა, რომ შესაბამისი კოგნიტური ერთეული სუბიექტის გამოცდილებაში ვერბალიზაციის გარეშე - გარკვეული ნიშნით მისი ფიქსაციის გარეშე ინახება. სიტყვის მნიშვნელობა კი „არ არის ცოდნის საცავი“, არამედ ის არის ცოდნის პრეზენტაციის და ინდივიდუალურ ცნობიერებაში აქტუალური ფიქსირების ფორმა“ (12, გვ. 50-51).

მითითებულ თვალსაზრისს ავტორი უკავშირებს კოგნიტური ლინგვისტიკის და ფსიქოსემანტიკის მონაცემებს, რომლებიც, დ.ბ.გუდკოვის აზრით, საკმარისად დამაჯერებელ მტკიცებულებებს გვაწვდის იმისა, რომ მრავალრიცხოვანი კონცეპტები, რომლებსაც არა აქვთ ენობრივი გამოხატვის საშუალებები ეროვნულ ენობრივ სისტემაში, არსებობენ ეროვნულ კონცეპტოსფეროში და უზრუნველყოფენ ეროვნულ სააზროვნო საქმიანობას, იმავე ხარისხით, როგორც ენობრივ ნიშნებად წოდებული კონცეპტები.

ეს ფაქტი სხვადასხვა მეცნიერებს საშუალებას აძლევს დაჟინებით ამტკიცონ ენობრივი და კოგნიტური ცნობიერების განსხვავება, ხაზი გაუსვან იმას, რომ ჩვენი ცნობიერების მთელი შინაარსი შესაძლებელია ვერბალიზებული არ იყოს და ენობრივი დონის ერთეულებში არ პოულობდეს თავის გამოსახულებას.

ამასთან დაკავშირებით ჩნდება ენისა და ინტუიციის თანაფარდობის საკითხიც. მიჩნეულია, რომ ენა ჩამორჩება ინტუიციას: „ფილოსოფიისათვის ყველაზე რთულია - გამოთქვა ის, რაც ისედაც აშკარაა. ჩვენი გაგება წინ უსწრებს სიტყვების ჩვეულებრივ გამოყენებას“ (10, გვ. 377). მსგავსი არავერბალიზებული კოგნიტური ერთეულები, რომლებიც არ ეკუთვნის ენობრივ ცნობიერებას, როგორც სამართლიანად მიიჩნევს ი.ვ. რუჟიცკი, „ლოკალიზებულია ცნობიერების „ნათელი ზონის“ მიღმა და განეკუთვნება არაცნობიერს ან გაუცნობიერებულს“.

ექსპლიციტური და ექსპლიცირებადი მენტალური ოპერაციები ისეთ კოგნიტურ ერთეულებსა და სტრუქტურებთან, რომლებიც გაცნობიერებულის დონეს განეკუთვნება, შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ისინი ცნობიერების „ნათელ ზონაში“ შედიან, ე.ი. ენობრივ დონეზე კოდირდებიან. როგორც ტ.მ.დრიდზე აღნიშნავს, „ენობრივი ცნობიერება ცნობიერების ისეთ დონედ წარმოგვიდგება, რომელზეც ხატები, წარმოდგენები, აზრობრივი სტრუქტურები ენობრივ გაფორმებას იძენენ“.

ეს, გ.ვ. ეიგერის აზრით, განაპირობებს იმას, რომ „ენობრივი ცნობიერება ცნობიერების ყველა სხვა ფორმის არსებობისა და განვითარების აუცილებელ პირობად გამოდის“,

ვინაიდან „სწორედ მეტყველება წარმოადგენს ყველა სხვა სახის ფსიქიკური საქმიანობის საფუძველს“.

ცნობიერება დ.ბ.გუდუკოვის აზრით, თავისი თავის რეალიზებას და გამოვლენას დისკურსში ახდენს, რომელიც გამოდის როგორც მისი აუცილებელი და მენტალობისთვის იმამენტური თვითექსპერიორიზაცია. ავტორი ეყრდნობა იუ.ნ. კარაულოვისა და ვ.ვ. პეტროვის მიერ მოცემულ დისკურსის განსაზღვრებას, რომელიც განმარტავს მას, როგორც „რთულ კომუნიკაციურ მოვლენას, რომელიც, ტექსტის გარდა, ექსტრალინგვისტურ ფაქტორებსაც მოიცავს“.

ასეთი გაგებისას დისკურსი თავის თავში ცოდნის იერარქიის რთულ სისტემას მოიცავს, ერთდროულად გამოდის როგორც სოციალური, იდეოლოგიური და ლინგვისტური ფენომენი და წარმოადგენს „ენობრივ აქტივობას, როგორც სოციალური ურთიერთობებისა და პროცესების ნაწილს“.

„დისკურსის“ ცნებიდან დ.ბ.გუდუკოვი გადადის ენობრივი ცნობიერებისა და ლინგვოკულტურული საზოგადოების თანაფარდობის განხილვაზე. „რუსული ენობრივი ცნობიერების შესახებ საუბრისას, ჩვენ გარდაუვლად უნდა განვიხილოთ ენობრივი პიროვნებების გარკვეული ერთიანობა, რომელშიც თითოეული მათგანის ცნობიერებას საკუთარი ინდივიდუალური შინაარსი აქვს“. „მოცემული ანტინომიის მოხსნის საშუალებას მრავალპიროვნული ადამიანის ცნება გვაძლევს რომელიც ნასესხებია ნ.ს. ტრუბეცკოისგან, რომელიც თვლიდა, რომ „თითოეული მონოპიროვნული ადამიანი შეიძლება ასევე იყოს რომელიმე მრავალპიროვნული ადამიანის (ერთდროული) ინდივიდუაცია“.

მითითებულ აზრს დ. ბ. გუდუკოვი უკავშირებს იმას, რომ ენობრივ ცნობიერებას მხოლოდ მის ინდივიდუალურ ფორმებში შეიძლება ვაკვირდებოდეთ. როდესაც მივმართავთ თითოეული ენობრივი პიროვნების სტრუქტურაში არსებულ იმ ინვარიანტულ ნაწილს, რომელიც საერთოა ლინგვოკულტურული საზოგადოების ყველა წევრისათვის, საშუალება გვეძლევა (ცნობიერად ან არაცნობიერად) როგორც საკუთარი თავი, ისე სხვა ენობრივი პიროვნება მივაკუთვნოთ მოცემულ საზოგადოებას, ანუ განვსაზღვროთ ამ უკანასკნელის თვითიდენტიფიკაცია. ცდილობს რა აღწეროს ენობრივი ცნობიერების ინვარიანტული ნაწილი, ავტორი აყენებს საკითხს ეთნიკური ენობრივი ცნობიერების არსის შესახებ და გვთავაზობს ტერმინს „ლინგვოკულტურული საზოგადოება“ (ლკს), რომელიც შემხებლობაშია ცნებებთან „ეთნოსი“, „ერი“, ინტეგრალური სემის საფუძველზე: „ადამიანთა ჯგუფს, რომლებიც გაერთიანებულია მასში შემავალი ინდივიდების კულტურის ერთიანობით“ (12;გვ.10).

„ენობრივი“ და „კოგნიტური“ ცნობიერების კატეგორიათა შეპირისპირებითი ანალიზის შეჯამებისას, დ.ბ.გუდუკოვი ასკვნის, რომ ენობრივი ცნობიერება არ არის იგივე, რაც კოგნიტური ცნობიერება, ინდივიდუალური ცნობიერების კოგნიტურ ერთეულებსა და „ცნობილ“ ენობრივ მნიშვნელობებს შორის სრული იგივეობა არასდროს არ დგინდება, რაც ავტორის აზრით, აქტუალურია არა მარტო ინდივიდუალური, არამედ კოლექტიური ცნობიერებისათვის (2, გვ. 38).

კულტურის და, შესაბამისად, ეთნიკური დიფერენციაციის ნიშნების ერთ-ერთი ძირითადი მდგენელია ენა. ამასთან დაკავშირებით მართებული იქნება შეგახსენოთ ნ.ი. ტოლსტოის სიტყვები, რომელიც თვლიდა, რომ „ენა ეთნოსის ძირითადი, გამოკვეთილი და მდგრადი მაჩვენებელია“ (7, გვ. 34).

ეთნიკურ ერთიანობაში ენა აკავშირებს ადამიანებს კონცეპტების მეშვეობით, თუმცა არსებობს შემთხვევები, როდესაც სხვადასხვა კულტურული საზოგადოებები ერთი ენით სარგებლობენ და, პირიქით, არსებობს ადამიანები, რომლებსაც თავისი კულტურული ერთიანობა შეცნობილი აქვთ, მაგრამ სხვადასხვა ენებს იყენებენ. როგორც სამართლიანად მიიჩნევს დ.ბ. გუდკოვი, „ნორმას“ მაინც ენის, კულტურის, ეთნოსის ერთიანობა წარმოადგენს. ტერმინ „ლინგვოკულტურული საზოგადოების“ (ნაცვლად „ეთნოსისა“) გამოყენებით მას ყურადღების აქცენტი გადააქვს ამგვარი მთლიანობის არა იმდენად ბიოლოგიურ, გენეტიკურ, გეოგრაფიულ მხარეზე (რაც ნებისმიერი შემთხვევაში ეთნოსის ცნებასთანაა დაკავშირებული), არამედ მის წევრთა ენობრივ და კულტურულ ერთიანობაზე.

ლინგვოკულტურული ცნობიერების ერთ-ერთ ძირითად მაინტეგრირებელ/ მადიფერენცირებელ ნიშნად ავტორი მის წევრთა ენობრივი ცნობიერების ინვარიანტული ნაწილის ერთიანობას მიიჩნევს. „კულტურულ-ენობრივი საზოგადოება არის ინდივიდუუმთა ასოციაცია, რომელიც მოცემული ენის მატარებელთა ვერბალურ-ასოციაციური სტრუქტურების ინტერსუბიექტურობაზე (მსგავსებები) და ტრანსპერსონალურობაზეა (გასხვავება) აგებული“ (2.გვ.23).

ვიღებთ რა საფუძვლად ამ დებულებას, ჩვენ მივიჩნევთ, რომ ამ სტრუქტურების ერთიანობა დაფუძნებულია ლინგვოკულტურული საზოგადოების ინვარიანტული კოლექტიური წარმოდგენების ერთიანობაზე. კოლექტიური ენობრივი ცნობიერების ერთიანობა განსაზღვრავს და განისაზღვრება ცოდნისა და წარმოდგენების გარკვეული ერთიანი, განსაკუთრებულად ორგანიზებული ფონდის ერთიანობით, რომელსაც ჩვენ კოგნიტურ ბაზას ვუწოდებთ, რაც, თავის მხრივ, სინამდვილის მოვლენების, და იმ ნორმებისა და შეფასებების სისტემის აღქმის ალგორითმის ერთიანობას განსაზღვრავს, რომელიც ახდენს სოციალური ქცევის მოდელების დეტერმინირებას, რომლებიც თავის მხრივ დაკავშირებულია ენა, კულტურასა და ანთროპოცენტრულ პარადიგმასთან.

ლიტერატურა:

1. Г. Гийом, Принципы теоретической лингвистики. М., 1992
2. Д.Б. Гудков, Межкультурная коммуникация: проблемы обучения. - М., 2000.
3. И.И. Зимняя, Избранные труды, М. 2001
4. В.В. Красных, Коммуникация в свете лингвокогнитивного подхода // Функциональные исследования. Вып. 3. - М., 1997
5. А.А. Леонтьев, Языковое сознание и образ мира // Язык и сознание: парадоксальная рациональность. - М., 1993.
6. А.А. Потебня, Избранные труды. - М., 1986
7. Н.И. Толстой, Н.И. Избранные труды. - I т. М., 2016
8. И. К. Тураева, 3 Избранные труды. - М., 2000.
9. Н.В. Уфимцева Русские глазами русских // Язык – система. Язык – текст. Язык – способность. - М., 1995.
10. К. Уайтхед, Избранные труды. - М., 2000.
11. А.А. Шейко, Избранные труды. - М., 2000.
12. А.Д. Шмелев, язык и внеязыковая действительность. М., 2002.

Language, culture and the anthropocentric paradigm

Abstract

Current state-of-the-art of human science, on one hand and objective conditions of the changed world, on the other, inevitably require reinterpretation of both well-known and currently topical problems, that is why a sharp increase of interest in such directions forming a part of anthropocentric paradigm, as ethnopsycholinguistics, linguoculturology, cognitive linguistics, speech act theory, intercultural communication etc. is no accident. Discussion of language as a cultural code of a nation, and not only as an instrument of communication and cognition has become one of the top-priority directions of linguistics, since thanks to language we can access not only the world of modern consciousness of a nation, but reveal visions of the world, society and even a human, deposited in its deep layers. As is known, one can still find in the language material the echoes of the past epochs which survive centuries. In other words, language is a main source, by means of which a human recognizes the major part of information about the world. Since a human is living in the world of concepts created by him for intellectual, spiritual and social needs, in which subjects and things are less important compared to them, the human's success in the society depends on how proficient he is in a speech, at that not so much from the viewpoint of speech culture, as the ability of penetration deep into language secrets. The idea of language anthropocentrism has become generally accepted nowadays and language factor has a great importance in formation of visions of human. One of the fundamental postulates of a new paradigm is L. Wittgenstein's thesis: "The world is a unity of facts and not things". Language has been gradually reoriented on facts, phenomena, while a native-speaker's personality ("linguistic persona" according to I.N. Karaulov's terminology) has become the focus of interest, subject designing methods have changed, the approach to selection of general principles and methods of study itself has underwent transformation; several competitive meta-languages of linguistic description have appeared and as V.A. Maslova mentions: "Formation of anthropocentric paradigm lead us to a turn of linguistic problematics to human and its place in culture, since a linguistic persona with its entire diversity became a focus of attention of culture and cultural traditions. Self – physical, self – social, self – intellectual, self – emotional, self – speaking and thinking... Influence on any substance of the personality makes it possible to have an effect on any other side of the addressee's personality. Thus, a linguistic persona enters into communication as a person with many aspects, and it corresponds to strategies and tactics of speech communication, social and psychological roles of communicants, and cultural importance of information included in communication" (1, p. 15).

Bringing of a human to the fore by anthropocentric paradigm at the same time is based on recognition of language as a main designing characteristic of a human. While entrenching in all thinking processes, the language creates new mental spaces and brings a human beyond the direct observation. Language expresses the train of human thought, creates possible worlds, imprints in itself the thought dynamics and ways of its presenting by verbal means.

Key words: Language, culture, anthropocentric paradigm